«Նոր ժամանակի կրթություն»
ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸԹՆԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Սովորողների հետ ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման. ձևերը, ինքնաստուգում և ինքնավերահսկում

Առարկան՝ պատմություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Մուրադյան Ռուզաննա

Ուսումնական հաստատություն՝ՀՀ Արարատի մարզի Այգեպատի մ/դ

Արտաշատ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ 3

ԳԼՈՒԽ 1. **Սովորողների հետ ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպման ձևերը.....** 5

1.1 Ինքնուրույն ուսուցման գործընթացի առկա հիմնախնդիրները 5

ԳԼՈՒԽ 2. **Ինքնաստուգում և ինքնավերահսկում** 10

2.1 Ինքնաստուգման հիմնախնդիրների լուծման ուղիները կրթության բնագավառում 10

2.2 Ինքնավերահսկման հիմնախնդիրների լուծման ուղիները կրթության բնագավառում.. 12

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ 16

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ……17

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ..... 18

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթության ներկա իրավիճակը պահանջում է, որ ժամանակակից մանկավարժը մյուս գործառույթների հետ մեկտեղ կարողանա իրականացնել մանկավարժական գործընթացի խորը, գիտական հիմնավորված վերլուծություն: Միայն նման դեպքում մանկավարժի աշխատանքում տեղի կունենա առաջընթաց, որը կնպաստի նաև ընդհանուր կրթության ոլորտում առաջընթացի արձանագրմանը:

Արդի դպրոցի խնդիրը ոչ միայն կրթության բարձր մակարդակի ապահովումն է, այլև ուսումնական գործունեության մեջ սովորողների մտածողության զարգացումն է, որը սովորողների մոտ ձևավորում է կարողություններ և հմտություններ ունեցած գիտելիքները ինքնուրույն լրացնելու, դրանք տեղին և ճիշտ օգտագործելուն:

Ուսումնական գործունեությունն իրենից ներկայացնում է նպատակամղված, հստակ կազմակերպված, բովանդակային առումով հարստացված և մեթոդապես հագեցած՝ ճանաչողական և դաստիարակչական շփման, փոխազդեցության, սովորողի և սովորեցնողի փոխհարաբերությունների համակարգ:

Ինքնուրույնության ձևավորման նախապայմանը ազատությունն է: Որպեսզի սովորողը ինքնուրույն ուսումնական գործունեություն ծավալի, նրան անհրաժեշտ է այդ հնարավորությունը տալ: Կրթության յուրաքանչյուր հաջորդ աստիճանում աշակերտի ազատության սահմանները պիտի ավելի ընդարձակվեն:

Ինքնուրույնությունը կարող է ձևավորվել միմիայն համապատասխան գործունեության պրոցեսում: Եթե երեխային սովորեցնում ենք պարտադրաբար, եթե նրան ուսումնական գործունեության ազատություն, սխալվելու և սեփական սխալների հիման վրա ճշմարիտ ճանապարհ դուրս գալու իրավունք չենք տալիս, երբեք նրանից ինքնուրույն մարդ չի ձևավորվի:

Թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ուսումնական գործընթացի պլանավորումը հիմնված է մի շարք պահանջների պահպանման վրա, որոնք ապահովում են դրանց իրականացման իրականությունը, շարունակականությունը և կոնկրետությունը: Առաջին հերթին, սա թիրախային

կողմնորոշման պահանջի պահպանումն է: Նպատակասլացությունն այս դեպքում ընկալվում է որպես թիրախի որոշակի սահմանում՝ հաշվի առնելով սովորողների անհատական, տարիքային, շարժառիթներով պայմանավորված հանգամանքները՝ զարգացնելով և խորացնելով ուսուցիչների և սովորողների աշխատանքի հիմնական ոլորտները: Սա նաև մասնավոր նպատակների սահմանումն է ուսուցիչների, դասարանների ուսուցիչների և հասարակական կազմակերպությունների գործունեության մեջ: Պահանջներից մեկը պլանավորման հեռանկարն է, երբ պահանջների նպատակներն ընդունվում են ուսուցիչների և աշակերտների կողմից, առաջին հերթին՝ որպես նպատակներ՝ համապատասխան, հասկանալի, ցանկալի և, երկրորդ, որպես երկար ժամանակ ծրագրված ռազմավարություն, բայց, այնուամենայնիվ, իրատեսորեն գիտակցված:

Աշխատանքի նպատակն է ուսումնասիրել ուսուցման գործընթացի՝ մասնավառրապես դասի պլանավորումն ըստ սովորողների տարիքային առանձնահատկությունների ու կրթական մակարդակի:

Ելնելով վերոնշյալ նպատակից՝ առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝

- Ուսումնասիրել ինքնուրույն ուսուցման գործընթացի էությունը,
- Ուսումնական գործընթացի պլանավորումը՝ որպես ուսուցման արդյունավետության բարձրացման պայման
- Ներկայացնել ինքնուրույն դասը որպես ուսուցման կազմակերպման հիմնական ձև
- Ներկայացնել դասի կառուցվածքն ըստ տեսակների, դասի նկատմամբ ընդհանուր ժամանակակակից մանկավարժական պահանջները
- Ուսուցման գործընթացի պլանավորման ձևի ընտրությունն ըստ դասի նպատակի և խնդիրների
- Ուսումնական գործունեության կազմակերպումը և հիմնական ձևերի առնչությունը աշակերտների անհատական առանձնահատկություններին և կրթական մակարդակին:

ԳԼՈՒԽ 1. ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՀԵՏ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՁԵՎԵՐԸ

ԳԼԽԱՎՈՐ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐ

1.1 Ինքնուրույն ուսուցման գործընթացի առկա հիմնախնդիրները

Ինքնուրույն ուսուցման գործընթացի հիմնական խնդիրն է հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում գործունեություն ծավալելու կարողության ձևավորումը, իսկ դա հնարավոր է սովորողների ինքնուրույն գործունեության ճիշտ կազմակերպման միջոցով: Երբ երեխան դեռևս փոքր տարիքից կարողանում է ինքնուրույն սովորել, ապա այդ կարողությունը դառնում է նրա սեփականությունը ամբողջ կյանքի ընթացքում:

Ինքնուրույն աշխատանքը պետք է կազմակերպել այնպես, որպեսզի այն համապատասխանի յուրաքանչյուր աշակերտի կարողություններին, այսինքն առաջադրանքները պետք է լինեն տարբերակված: Դրա համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել յուրաքանչյուր աշակերտի անհատական առանձնահատկությունները՝ հիշողության, մտածողության, նախապատրաստվածության մակարդակը:

Պետք է կիրառել ակտիվ մեթոդներ, որի հիմքում ընկած է երկխոսությունը, ինչպես ուսուցչի և աշակերտների միջև, այնպես էլ իրենց, աշակերտների միջև: Երկխոսության ընթացքում զարգանում հաղորդակցման հմտությունները, խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները, և ամենակարևորը զարգանում է աշակերտների խոսքը: Ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման նպատակն է աշակերտներին ներգրավել ինքնուրույն իմացական գործունեության մեջ, ստեղծել անձնական շահագրգռվածություն ցանկացած ճանաչողական խնդիրներ լուծելու համար, սովորեցնել կիրառել աշակերտների կողմից ձեռք բերված գիտելիքները:

Ինքնուրույն ուսումնական աշխատանքները լավագույնս դարձնելու համար

կարելի է իրականացնել նաև ուսուցման գործընթացը մասնակիորեն հետազոտական գործընթացի վերածելով:

Դասավանդման ժամանակակից մեթոդների արտահայտչականության առավելությունները հիմնավորվում է չինական հին ասույթով. «Ասա ինձ, և ես կմոռանամ, ցույց տուր ինձ, և ես կհիշեմ, տուր կատարեմ, և ես կհասկանամ»: Այս բառերում ամփոփված է ակտիվ ուսուցման ողջ էությունը:

Ժամանակակից դասին ներկայացվում են մի շարք պահանջներ՝ կրթական, դաստիարակաչական, զարգացնող և կազմակերպչական:

Դիդակտիկական/կրթական/ պահանջներն իրականացնելու համար ուսուցիչը նախօրոք որոշում է դասի հիմնական խնդիրները, առանձնացնում գլխավոր և երկրորդական տարրերը, դասերի համակարգում որոշում յուրաքանչյուր թեմայի և դասի տեղը, որոշում է դասի բովանդակությունը՝ հաշվի առնելով աշակերտների իրական հնարավորությունները: Կրթական պահանջներն իրականացնելու համար դասն սկսելուց առաջ ուսուցիչը ընտրում է ուսուցման արդյունավետ մեթոդները և հնարները: Օգտագործվում են միջառարկայական կապերը՝ հաշվի առնելով աշխատանքի մանկավարժա-հոգեբանական պայմանները:

Ինքնուրույն աշխատանքի միջոցով հնարավոր է հասնել այն բանին, որ սովորողները ճկուն և խորը յուրացնեն հասկացությունները, օրինաչափությունները, որոնք պարտադիր են ինքնակատարելագործման և ինքնակրթության համար:

Որպեսզի աշակերտն ինքնուրույն ուսումնական գործունեություն ծավալի, նրան անհրաժեշտ է տալ այդ հնարավորությունը: Ինքնուրույնության գաղափարի համատեքստում ուսուցչի համար կարևոր խնդիր է դառնում ուսուցման գործընթացն աստիճանաբար ինքնուսուցման գործընթացի վերածելը: Ինքնուսուցման պարագայում սովորողն արդեն ինքն է կազմակերպում, կարգավորում և հսկում իր իմացական գործունեությունը:

Դասի դաստիարկաչական պահանջները իրականացնելու համար ուսուցիչը դնում և լուծում է դաստիարակչական խնդիրներ՝ բարոյական, գեղագիտական, գաղափարաքաղաքական և այլն: Այս ընթացքում աշակերտների տեսածի, լսածի և

դասի ընթացքում կիրառված մեթոդների արդյունքում երեխայի մոտ ձևավորվում են որոշակի կարծիքներ, հայրենասիրական մարդասիրական հայացքներ, բարոյական որակներ, գեղագիտական ճաշակ և այլն:

Գիտությունների և արտադրության ինտեգրացման մեր ժամանակներում առաջնակարգ նշանակություն է ստանում գիտությունների համագործակցությունը՝ միջգիտական կապերը: Քանի որ ուսումնական առարկաները ուսուցանում են գիտությունների հիմունքները, ուստի հրատապ է դառնում նաև ուսուցման գործընթացում միջառարկայական կապերի իրականացումը: Ուսուցման արդյունավետությունը բարձրացնում են ոչ թե մեխանիկորեն սերտած ինտեգրացված տեղեկություններով, այլ իրականությունն միջառարկայական կապերով: «Ուսուցման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է ոչ թե ինտեգրացում, այլ ուսումնական առարկաների ընթացակարգային կորդինացում միջառարկայական կապերի, որոնք արտացոլում են բնության և հասարակության մեջ առկա կապերը»:

Մանկավարժական պրակտիկայում երբեմն նույնացնում են միջառարկայական կապերը իրականացնող և ինտեգրացված դասերը; Ինտեգրացված դասերը պիտի տարբերել միջառարկայական կապերը իրականացնող սովորական դասերից, որտեղ ուսումնասիրվում են ոչ թե ընտրովի թեմաներ /ինչպես ինտեգրացված դասերի ժամանակ է արվում/, այլ տվյալ առարկայի դպրոցական ծրագրային նյութերը: Ինտեգրացված դասերը լավ է նկարագրել Ի. Պ. Պոդլասին, գրելով. «Ինտեգրացված դասերին միավորվում են մեկ թեմային նվիրված տարբեր առարկաներից գիտելիքների բլոկները: Ուստի շատ կարևոր է ճիշտ որոշել ինտեգրացված դասի գլխավոր նպատակը: Երբ որոշված է ընդհանուր նպատակը, արդեն առարկաների բովանդակությունից ընտրում են միայն այն տեղեկությունները, որոնք անհրաժեշտ են նպատակին հասնելու համար: Սակայն դեռևս ստեղծված չեն բավականաչափ ինտեգրացված դասագրքեր, ընդգծված և համակարգված չեն ուսումնական նյութերը, որը ուսուցչի համար դժվարին խնդիր է: Սակայն ուսուցչի համար դժվար չէ նախապես պլանավորել, թե տվյալ առարկայից այս կամ այն թեման, ենթաթեման անցնելիս ինչպիսի կապեր է ստեղծվելու հարակից առարկաների միջև:

Ինտեգրացված դասերը հզոր խթան են հանդիսանում սովորողի հոգեկան գործունեությունում: Սովորողները սկսում են վերլուծել, համեմատել, որոնել երկու օբյեկտների ու երևույթների միջև կապը: Այն հոգնածությունը, ձանձրույթը, որը սովորողների մոտ նկատվում է միանման դասից, վերանում է, այս դեպքում դասը առաջացնում է հետաքրքրություն, աշխույժ: Ինտեգրված դասերը հաճախ ուղեկցվում են բացահայտումներով ու հայտնագործություններով, առաջ է գալիս ստեղծագործական, հետազոտական աշխատանքը: Բացի վերը նշվածից, այս տեսակ դասերը ստեղծագործ ուսուցչին հնարավորություն են տալիս հասնել նոր մակարդակի, բացահայտել իր համար տեղեկություններ, մտնել նոր փուլ, իսկ սովորողին՝ զարգացնել ստեղծագործական մտածողությունը, ինքնակրթվելու հնարավորություն ստեղծել: Ընդ որում, ուսումնական նյութերը պետք է լինեն մատչելի, ոչ ծանրաբեռնված, դասարանում ուսումնական գործընթացը պետք է համապատասանի սահմանային ծավալին: Սովորողը պետք է ստանա այնքան տեղեկություն, որ չխճճվի նյութերում:

Հնացած մանկավարժական մեթոդներն ու տեխնոլոգիաները, դասի անցկացման դաս-դասախոսություն ձևաչափը ժամանակակից տեխնոլոգիաների և գիտական նորամուծությունների ֆոնի վրա սպառել է իրեն: Նախկին մեթոդները այլևս արդյունավետ չեն: Դասի արդյունավետ անցկացման և դասի նպատակների հասնելու համար պարտադիր է դարձել զանազան մուլտիմեդիական միջոցների, ինտերակտիվ քարտեզների, տեսասահիկների կիրառումը դասի ժամանակ, աշակերտների ակտիվ ուսուցման կիրառումը, աշակերտին սոսկ ուղղություն տալով՝ նրան ինքնուրույն որոնողական աշխատանքի մղելն ու դասից դուրս աշակերտի ինքնուրույն աշխատանքի խթանումը:

Ակտիվ ուսուցման մեթոդները ենթադրում են օգտագործել այնպիսի մեթոդների համակարգ, որոնց ժամանակ ուսուցիչը չի մատուցում պատրաստի գիտելիքներ, այլ աշակերտների կողմից գիտելիքի ինքնուրույն ձեռք բերում՝ ակտիվ ճանաչողական գործունեության ընթացքում: Այսպիսով, ակտիվ ուսուցման մեթոդներ նշանակում է ուսուցում գործունեության մեջ: Լ.Ս.Վիգոտսկին ձևակերպել է օրենք, որտեղ ասվում է, որ ուսուցմանը հետևում է զարգացումը, իսկ անձը զարգանում է գործունեության մեջ:

Ակտիվ մեթոդների հիմքում ընկած է երկխոսությունը, ինչպես ուսուցչի և աշակերտների միջև, այնպես էլ իրենց, աշակերտների միջև: Երկխոսության ընթացքում զարգանում հաղորդակցման հմտությունները, խնդիրները միասին լուծելու կարողությունները, և ամենակարևորը զարգանում է աշակերտների խոսքը: Ակտիվ ուսուցման մեթոդների կիրառման նպատակն է աշակերտներին ներգրավել ինքնուրույն իմացական գործունեության մեջ, ստեղծել անձնական շահագրգռվածություն ցանկացած ճանաչողական խնդիրներ լուծելու համար, սովորեցնել կիրառել աշակերտների կողմից ձեռք բերված գիտելիքները: Ակտիվ մեթոդների նպատակն այն է, որ գիտելիքների և հմտությունների ձեռք բերման գործընթացում ընդգրկվեն բոլոր հոգեկան գործընթացները (խոսքը, հիշողությունը, երևակայություն և այլն): Ակտիվ մեթոդները զուգակցվում են իլյուստրատիվ մեթոդների հետ, կատարվում են մեխանիզմների, մոդելների, գծագրերի, ինչպես նաև ֆիլմերի, հետաքրքրիր նյութերի ցուցադրություններ:

ԳԼՈՒԽ 2. ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ ԵՎ ԻՆՔՆԱՎԵՐԱՀՍԿՈՒՄ

2.1 Ինքնաստուգման հիմնախնդիրների լուծման ուղիները կրթության բնագավառում /մոդուլային ուսուցման տեխնոլոգիա/

Հարմարվողական տեխնոլոգիայի պայմաններում ուսումը հիմնականում դառնում է ակտիվ ինքնուրույն գործունեություն. Դա պարտադիր և լրացուցիչ գրականության ընթերցումն է, զեկուցումներ պատրաստելու աշխատանքն է, տարբեր բարդության խնդիրների լուծումն է, լաբորատոր և գործնական աշխատանքներն են, անհատական աշխատանքն է ուսուցչի հետ, գիտելիքների ձեռքբերման հսկողությունն է և այլն:

Հարմարվողական տեխնոլոգիան նախատեսում է ստուգման բոլոր տեսակները՝ ուսուցչի հսկողությունը, ինքնահսկողություն, սովորողների փոխադարձ հսկղություն, հսկողություն տեխնիկական միջոցներով և ոչ մեքենայական հսկող ծրագրերով և այլն: Հակառակ միայն մեկ ուղղությամբ ընթացող հետադարձ կապի (ուսուցիչ-աշակերտ), որը լավ չի իրականացնում ուսուցման գործառությունը, ներդրվում է բազմալիք հետադարձ կապեր (ուսուցիչ-աշակերտ, աշակերտ–ուսուցիչ, աշակերտ-աշակերտ, ուսուցիչ-սովորողների կելեկտիվ, աշակերտ–սովորողների կոլեկտիվ), որը նախատեսում է փոխհարաբերությունների բացառապես այլ ձևեր[1]:

Մոդուլային ուսուցման տեխնոլոգիայի էությունն այն է, որ սովորողին տրվում է որոշակի թեմայի համար մշակված ուսումնական նյութի փաթեթ՝ մոդուլ, որը սովորողն ինքնուրույն ուսումնասիրում և յուրացնում է: Մոդուլը մի ամբողջություն է, որի մեջ մտնում են թե՛ ուսումնական նյութի բովանդակությունը, թե՛ դա յուրացնելու տեխնոլոգիան:

Մոդուլը կազմված է՝

[1] Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М., 1995. 412 с.

գործողությունների նպատակային պլանից

- տեղեկատվության կամ նյութի շարադրանքից
- ուսուցման գործընթացը կարգավորող մեթոդական ցուցումներից

Այս տեխնոլոգիան կիրառելու դեպքում ուսուցիչը պետք է մշակի յուրաքանչյուր դասարանի ուսումնական նյութին համապատասխան մոդուլային ուսումնական ծրագիր, ընդգծի դրանցից ամեն մեկի նպատակները:

Ժամանակակից դիդակտիկայում գործադրվում են պրոբլեմային ուսուցման երեք մակարդակներ:

Առաջին մակարդակի դեպքում ուսուցիչն առաջադրում է պրոբլեմը, ձևակերպում է այն և աշակերտներին ուղղում դեպի լուծման ուղիների ինքնուրույն որոնումները:

Երկրորդ մակարդակը առաջինից տարբերվում է նրանով, որ աշակերտի մեջ դաստիարակվում է պրոբլեմը ինքնուրունաբար ձևակերպելու և լուծելու ընդունա-կություն, իսկ ուսուցիչը միայն նշում է պրոբլեմը:

Երրորդ մակարդակում ուսուցիչը նույնիսկ չի նշում պրոբլեմը: Աշակերտը այն պետք է տեսնի տեքստում ինքնուրույնաբար, ձևակերպի և հետազոտի նրա լուծման հնարավորությունները և եղանակները: «Այս ամենի արդյունքը լինում է այն,- գրում է հոգեբան Վ. Ա. Կրուտեցկին,- որ աշակերտի մեջ դաստիարակվում է պրոբլեմը ինքնուրույնաբար տեսնելու, պրոբլեմային իրավիճակն ինքնուրույաբար վերլուծելու և ինքնուրույնաբար ճիշտ պատասխան տալու ընդունակություն»[2]: Այսպիսով, երրորդ մակարդակում աշակերտի գործունեությունը լրիվ ինքնուրույն է:

Աշակերտը ինքնաստուգում և ինքնավերահսկման կանոններին է ծանոթանում ուսուցչի շնորհիվ և ավելի ճիշտ է գնահատում իր ուսումնական գիտելիքները ։

Շատ հաճախ ուսուցիչները թույլ չեն տալիս, որ սովորողներն ամենահասարակ աշխատանքներն ինքնուրույն կատարեն: Այդ պատճառով սովորողների մեջ չի ձևավորվում ինքնավստահություն:

---

[2] Психология: учеб. для пед. училищ / В. А. Крутецкий. - 2-е изд., перераб. и доп. - Москва : Просвещение, 1986, էջ 291

Որպեսզի սովորողի մեջ ձևավորվի իր ուժերի նկատմամբ վստահություն, դրան պետք է նպաստեն տանը՝ ծնողը, դպրոցում՝ ուսուցիչը:

2.2 Ինքնավերահսկման հիմնախնդիրների լուծման մեթոդները կրթության բնագավառում

Ինքնավերահսկողությունը սեփական վարքը, հույզերը և մտքերը կանոնավորելու ունակությունն է ի պատասխան գայթակղությունների և ազդակների: Որպես գործադիր գործառույթ՝ այն ճանաչողական գործընթաց է, որն անհրաժեշտ է կարգավորելու սեփական վարքագիծը՝ կոնկրետ նպատակներին հասնելու համար:

Հոգեբանության մեջ հարակից հայեցակարգ է հուզական ինքնակարգավորումը: Համաձայն ուսումնասիրությունների՝ ինքնակարգավորումը, լինի դա հուզական, թե վարքային, սահմանափակ ռեսուրս է, որը գործում է էներգիայի նման: Կարճաժամկետ հեռանկարում ինքնակարգավորման չափից ավելի օգտագործումը կհանգեցնի դրա սպառման: Այնուամենայնիվ, երկարաժամկետ հեռանկարում ինքնակարգավորման կիրառումը կարող է ժամանակի ընթացքում ամրապնդվել և բարելավվել:

Ցածր ինքնավերահսկողություն ունեցող անհատները հակված են լինելու բռնկուն, անզգայուն ուրիշների նկատմամբ, ռիսկի դիմող, անհեռատես, չհաղորդակցվող և չսովորող: Այդ անհատները հանրակրթական դպրոցներում իրենց միշտ ագրեսիվ են պահում թե իրենց դասընկերների, և թե ուսուցիչների հանդեպ:

Աշխատանքային փորձը ցույց է տվել, որ սովորողներն ավելի մեծ սիրով են կատարում այն աշխատանքները, որոնք իրենց հոգեհարազատ են: Նրանք սիրում են, երբ իրենք ազատ են իրենց ընտրության և գործողությունների մեջ: Այստեղ ուղղակի ուսուցիչը պետք է կարողանա ստեղծել առողջ միջավայր, որտեղ սովորողները միմյանց կօգնեն, իրար կարծիք հաշվի կառնեն:

Ինքնուրույն աշխատանքը մի կողմից արդեն ձեռք բերված ինքնուրույնության արտահայտում է, մյուս կողմից՝ ինքնուրույնության զարգացմանը նպաստող միջոց:

Ինքնուրույն վերահսկողությունը և ինքնաստուգումը վերահսկողության հատուկ ձև է: Երբ աշակերտը օբյեկտիվորեն գնահատում է ուսուցչի աշխատանքը: Այստեղ կարևոր է, որ աշակերտները սովորեն աշխատանքը գնահատել ոչ թե մեխանիկորեն, այլ կարողանան հիմնավորել իրենց գնահատականը:

Նախքան դասերի պլանում ինքանստուգում մտցնելը, ուսուցիչը պետք է երեխաներին փոխանցի ստուգման ալգորիթմները: Օրինակ՝ դուք երեխաներին խնդրում եք փոխանակել նոթատետրերը և ստուգել վարժությունները միմյանց հետ: Սովորողները պետք է ոչ միայն ուղղեն սխալները, այլև արդարացնեն ուղղումը – բացատրեն կանոնը և դրա կիրառման պայմանները:

Հետևաբար, նախ խորհուրդ է տրվում ուսուցչի հետ համատեղ անցկացնել կոլեկտիվ ստուգում: Այսինքն՝ ամբողջ դասարանը լսում է աշակերտի պատասխանը, ապա կատարվում է սխալների կոլեկտիվ ուղղում, ուղղումների համար արդարացումներ են խոսվում: Այսպիսով, երեխաները մտապահում են գործողությունների ալգորիթմը և սովորում գնահատման օբյեկտիվությունը:

Ինքնուրույն վերահսկողության մեթոդները

1. **Աշխատանք զույգերով**:

Սա ամենատարածված տեխնիկան է: Դուք կարող եք խնդրել աշակերտին գրասեղանի մոտ հարևանի հետ ստուգել տետրում ավարտված վարժությունը, ստուգել տեսական նյութի իմացությունը: Շատ տարբերակներ կան: Այս մեթոդը թույլ է տալիս վերահսկել նյութի յուրացումը, քանի որ զույգերով փոխադարձ ստուգումը կարելի է իրականացնել դասի ցանկացած փուլում. տնային աշխատանքները

ստուգելիս, նոր թեմայի կոնսոլիդացիայի փուլում, թեմայի վերաբերյալ գիտելիքների ամփոփում և այլն:

2. **Աշխատանք խմբերով**:

Այստեղ աշխատելու ավելի շատ տարբերակներ կան:

- գրավոր աշխատանքների կատարումը: Մեկ ընդհանուր առաջադրանք տրվում է մեկ խմբի: Տղաները առաջադրանքը լուծում են միասին՝ միաժամանակ վերահսկելով իրենց «կոլեգաներին»:
- բանավոր աշխատանքների կատարումը: Բացի այդ, տրվում է մեկ առաջադրանք և նշանակվում է խմբի գլխավոր խորհրդատու: Խորհրդատուն հարցազրույց է անցկացնում 2-3 հոգու հետ, մնացածը վերահսկում է գնահատման օբյեկտիվությունը: Այնուհետև խորհրդատուի դերը անցնում է մեկ ուրիշ աշակերտի մոտ:
- նախագծի իրականացում: Մի խումբ աշակերտների տրվում է առաջադրանք, որի իրականացման համար կատարվում է մի քանի օր: Այն կարող է լինել վերացական, զեկույց, ներկայացում թեմայի վերաբերյալ, նախագիծ: Կատարված աշխատանքը կներկայացվի խմբից ընտրված աշակերտի կողմից:

Ուոլթեր Միշելը ապացուցվել է, որ ինքնատիրապետում ունեցող մարդիկ կյանքում ավելի հաջողակ են: Նրանք արագ հասնում են սահմանված նպատակներին և ինքնադրսևորվում տարբեր ոլորտներում: 40 տարիների ընթացքում Ուոլթերը հետևելով այդ երեխաներին, հոգեբանական թեստեր է անցկացրել, համեմատել նրանց ձեռքբերումները, կարիերայի աճը, անձնական կյանքը: Նրանք ավելի հաջողակ էին և կյանքի տարբեր ոլորտներում կարողացել են ինքնադրսևորվել:

Ինքնատիրապետումը դա սեփական զգացմունքները, հուզմունքները և վարքագիծը կառավարելն է: Ինքնատիրապետման պակասի ծայրահեղ դրսևորումը համոզմունքն է, որ «Այն, ինչը լավ է ինձ համար, ուրիշների համար նույնպես լավ է»: Դա կանխելու համար անհրաժեշտ է մարզել ինքնակառավարումը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ելնելով ուսումնասիրության արդյունքներից, ներկայացված տեսակետներից և դիրքորոշումներից՝ կարող ենք ներկայացնել հետևյալ եզրահանգումները.

Ժամանակակից մանկավարժական գիտությունը սահմանում է ուսումնական գործունեության էությունը: Ուսուցման գործընթացի կառուցվածքային հիմքերը պարզաբանելու համար Վ.Դյաչենկոն ներմուծում է «ուսուցման կազմակերպման ընդհանուր ձևեր» հասկացությունը: Ուսուցման կազմակերպական ձևերը պատմական տարբեր ժամանակներում տարբեր են եղել և պայմանավորված են եղել հասարակության զարգացման մակարդակով, գիտության զարգացման աստիճանով:

Կրթության դասային-դասարանային համակարգը ձևավորվել է ուշ միջնադարում: Այսօր ամբողջ աշխարհում դասային-դասարանային համակարգը հանդիսանում է ուսուցման կազմակերպման հիմնական ձևը: Դասը մանկավարժական գործընթացի բջիջն է: Մանկավարժության նշանակալի մասը խտանում է դասի մեջ: Ժամանակակից դասին ներկայացվում են մի շարք պահանջներ՝ կրթական, դաստիարակաչական, զարգացնող և կազմակերպչական:

Դասի ճիշտ կազմակերպումը սկսվում է դասի համար կազմված պլանից, որում արտացոլվում են դասի ընթացքում կատարվելիք բոլոր գործողությունները: Դասի յուրաքանչյուր րոպեն պետք է օգտագործվի, որպեսզի հնարավոր լինի արդյունավետ դարձնել ուսուցումը:

Դասերը կարող ենք դասակարգել ըստ ուսուցման գործընթացը կազմակերպող դիդակտիկական նոր համակարգերի /ըստ պրոբլեմային ուսուցման, ըստ ծրագրավորված ուսուցման, ըստ անհատականացված ոուսուցման և այլն/:

Ժամանակակից դպրոցում դասի արդյունավետ անցկացման և դասի նպատակների հասնելու համար պարտադիր է դարձել զանազան մուլտիմեդիական միջոցների, ինտերակտիվ քարտեզների, տեսասահիկների կիրառումը դասի ժամանակ, աշակերտների ակտիվ ուսուցման կիրառումը, աշակերտին սոսկ ուղղություն տալով՝ նրան ինքնուրույն որոնողական աշխատանքի մղելն ու դասից դուրս աշակերտի

ինքնուրույն աշխատանքի խթանումը: Ակտիվ ուսուցումը ենթադրում է այնպիսի մեթոդների համակարգի կիրառում, որը ոչ թե նախատեսում է ուսուցչի կողմից պատրաստի գիտելիքի մատուցում, մտապահում և վերարտադրություն, այլև ուսուցման ակտիվ ճանաչողական և պրակտիկ գործունեության ընթացքում գիտելիքների և հմտությունների ինքնուրույն ձեռքբերում:

Նորարարական աշխատանքի հաջողությունը, արդյունավետությունը և դրա ազդեցությունը դպրոցի զարգացման մեխանիզմի բովանդակության նորացման հարցում ամբողջովին կախված է կրթական գործընթացում համապատասխանության և նորարարության արդիականությունից, օգտակարությունից և իրագործելիությունից: Նրանք արդեն համապատասխան են միայն այն պատճառով, որ ունեն ընդհանուր կրթական նպատակ աշակերտների անհատական կրթությանն ուղղված ուսուցում և սովորողների դաստիարակություն, բացի դրանից դրանք պոտենցիալ օգտակար են, քանի որ իրականացվում են բազմամասնագիտական դպրոցի համակարգի ստեղծման միջոցով, ծնողների սոցիալական պատվերի հաշվառումով և աշակերտների ընտրությամբ:

Այսպիսով, ուսուցման գործընթացի կազմակերպման նոր ձևերը, մեթոդները և տեխնոլոգիաները պետք է նպաստեն սովորողի ինքնուրույնության ձևավորմանը, հիմնարար գիտելիքների ձեռքբերմանն ու ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը: Ինչպես ասել է Մ. Սարյանը՝<<Մարդը միայն ինքնուրույնությամբ է մարդ դառնում>>:

Այնպես որ, նորարարական աշխատանքը միշտ բերում է ուսուցիչների և աշակերտների անհատական ներուժի զարգացման փոփոխություններ, քանի որ այն նպաստում է դրդապատճառի բարձր մակարդակի զարգացմանը:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Առաջարկում ենք պատմության դասընթացի շրջանակներում աշակերտներին հանձնարարել ուսումնասիրել ինքնուրույն ուսուցման հիմնախնդիրները և դրանց առաջացման պատճառները պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններում:
- Առաջարկում ենք պատմության դասընթացի շրջանակներում աշակերտներին հանձնարարել ուսումնասիրել ինքնուրույն ուսուցման հիմնախնդիրների լուծման հիմնական միջոցները պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններում:
- Առաջարկում ենք վերոնշյալ երկու հանձնարարությունների համատեքստում աշակերտներին հանձնարարել իրականացնելու վերլուծություն պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններում առկա ինքնուրույն ուսուցման խնդիրների և դրանց լուծման համար նախատեսված միջոցների վերաբերյալ, իրականացնել դրանց գնահատում:
- Առաջարկում ենք դասարանում կազմակերպել քննարկում պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններում առկա ինքնուրույն ուսուցման խնդիրների և դրանց լուծման մեխանիզմների արդյունավետության վերաբերյալ, աշակերտներից ստանալ հետաքրքիր առաջարկներ առկա խնդիրների լուծման առումով:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1 Ամիրջանյան Յու., Մանկավարժություն, ուսումնական ձեռնարկ մանկավարժական բուհերի աշակերտների համար, երկրորդ՝ բարեփոխված հրատարակություն, Երևան, 2005թ.,

1. Մանկավարժություն (թարգ. Հ. Հարությունյան), Երևան, 1948թ.
2. Մկրտչյան Ա.: Այրեկսի բուհական ծրագրի կենսագործումը և կրթության բարեփոխումների ընթացքը Հայաստանում, Մանկավարժություն, 2004թ.
3. Մկրտչյան Մ.: Ժամանակակից դիդակտիկայի հիմնահարցերը (ըստ Դյաչենկոյի), Մանկավարժություն, 2005թ./ 5,
4. Պետրոսյան Հ., Մանկավարժական ժամանակակից տեխնոլոգիաներ, Ե., 2012թ.
5. Анцибор М.М. Активные формы и методы обучения. Тула 2002г.
6. Балаев А.А. Активные методы обучения. М., 2006г.
7. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. М., 1995г.
8. Библер В. С.. От наукоучения – к логике культур. М., 1991г.
9. Бордовская Н.И., Реан А.А. Педагогика. Учебник для вузов СПб: Издательство "Питер", 2000г. - 304 с. - (Серия "Учебник нового века")
10. Бухарова Г.Д., Старикова Л.Д., Ред. Г.Ф. Кученкова, Общая и профессиональная педагогика, Москва, Издательский центр “Академия” 2009г.